

N:o 123.

Af Herr L. J. Hierta: Angående ändring i 8, 9 och 11 Kap. Giftermåls-balken, i fråga om mannens dispositionsrätt öfver boets egendom.

Oaktadt på den sednare tiden kvinnans rätt i samhället mer än tillförene blifvit påaktad af den lagstiftande makten, genom den, om än icke fullständigt, numera medgifna rättigheten för ogift kvinna att vara myndig vid 25 års ålder, så kvarstår ännu en orättvisa mot den gifta kvinnan uti den oinskränkta makt, som allmänna lagen i 9 Kap. Giftermåls-balken, om målsmansskapet, tillägger mannen, att ensam råda öfver förvaltningen och användandet af hustruns egendom, utan att undantag derifrån kan ega rum, annat än i hvad giftorätt angår, vare sig genom äktenskapsförord eller frivillig öfverenskommelse, då denna icke enligt lag är bindande, eller af hvilken annan orsak som helst.

Utän att sätta i fråga, att ju det naturliga förhållandet såsom allmän regel är att mannen är hustruns målsman, der ej särskildt annorlunda är öfverenskommet, och att äktenskapet, hvad personerna beträffar, innefattar någonting mer än ett vanligt kontrakt, emedan det icke der såsom i andra fall beror af kontrahenterna att upphöra med bolaget efter en antingen i sjelfva kontraktet eller i lag stadgad uppsägningstid och det ej heller kan ega rum endast för viss bestämd tid, utan afser kontrahenternas hela återstående lifstid, så lär det å andra sidan icke kunna bestridas, att detta förhållande ingalunda till sin grund kan utgöra hinder mot ett aftal, vare sig före eller under äktenskapet, om afvikelse för vissa fall ifrån den allmänna regeln, i hvad som angår egendom, utan all skada för det allmänna, när tredje mans rättighet icke derigenom förnärmas. Det synes ock ligga en motsägelse deruti, att enka eller till myndiga år kommen mö, som sjelf får råda

öfver hvad hon eger, skall nödgas helt och hållet afsäga sig och förlora denna rätt blott derigenom, att hon träder i äktenskap, utan att något slags förbehåll dervid kan ega rum till hennes förmån, om än båda makarne dertill samtycka.

Det vore lätt att ur det dagliga lifvet uppvisa otaliga fall, der det obegränsade i mannens målsmanskap ledt till olyckliga följder för det gemensamma hushållet, men torde vara obehöfligt att upptaga tiden med anförande af exempel på hvad som är allmänt bekant. Det må här vara nog att erinra derom, att en ung man kan ega den hederligaste karaktär och många goda egenskaper, utan att ega förmåga att på ett förståndigt sätt handhafva penningar eller sköta en hushållning, hvad vore då billigare än att den qvinna, med hvilken han vill förena sig, kunde, till säkerhet för framtiden, förordna om större eller mindre delen af den förmögenhet hon redan kan ega eller framdeles särskildt förvärfva, på sådant sätt, att hon sjelf kunde fortfarande råda deröfver, och detta så mycket heldre, som det i de flesta fall är antagligt, att den egendom, som härigenom räddades undan följderna af mannens oförstånd eller slöseri, skulle komma barnen och äfven mannen tillgodo.

Inom de obemedlade klasserna händer det mycket ofta att mannen slår sig på lättja eller starka drycker, samt förstör hela sin arbetsförtjenst utomhus, lemnande åt hustrun ensam att försörja sig och barnen bäst hon gitter. Är hustrun en idog qvinna, som genom egen flit och omtanke kunnat förvärfva någon besparing i kontanta medel, så kan hon möjligen gömma dessa, men hon kan icke, äfven om mannen sedan längre tid skulle hafva förlupit henne, för denna besparing köpa sig en fast egendom för sin räkning; mannen sjelf eller hans borgenärer kunna i sådant fall, utan vidare omsvep, lagligen komma och tillägna sig, — man kunde med andra ord, utan oskäl, begagna uttrycket, röfva till sig denna egendom. Sak samma äfven med varulager och lösörebo, ända intill hennes och barnens kläder. Allt detta bestyrkes af otaliga exempel ur den dagliga erfarenheten och någon invändning å hustruns sida tjenar till ingenting, der ej konkurs egt rum och domaren i sådant fall medgifvit boskildnad, om någonting ännu finnes att rädda, hvilket ändock icke upphäfver något af den makt målsmanskapet lemnar mannen, såvida icke makarne flyttat ifrån hvarandra.

Under åberopande af dessa allmänt erkända förhållanden, gjorde jag i Borgare-Ståndet vid 1862—1863 årens riksdag ett försök att åstadkomma ett skydd för den gifta qvinnan emot mannens oinskränkta herravälde öfver hvad hon kan ega eller förvärfva, genom ett förslag

till ändring i 8 Kap. Giftermåls-balken, innefattande, att förord före äktenskapet må göras om giftorätt, eller om användandet af den egendom endera maken då eger eller framdeles har att vänta, samt genom tillägg af ett nytt stadgande, att om hustru i eget namn idkar handel, eller annat yrke och sådant offentligen kungjort, eller mannen, utau hustruns förvällande, kommit på obestånd eller utöfvat misshandling å hustrun, eller frivilligt afsagt sig målsmanskapet, då må hustrun söka och svara för sig sjelf, samt förvalta den egendom hon derefter kan förvärfva, dock utan förfång för andras bättre rätt på den tid då målsmanskapet upphörde. Lag-Utskottet föreslog med anledning af denna motion följande förändringar:

I 8 Kap. Giftermåls-balken: »att förord må göras om makarnes giftorätt, så ock om inskränkning i den rätt mannen, såsom hustruns målsman, tillkommer i den egendom, deri hon ej eger giftorätt»;

samt i 9 Kap. 1 § följande: »Sedan man och qvinna sammanvigda äro, så är han hennes rätte målsman och eger söka och svara för henne, der ej genom äktenskapsförord blifvit annorlunda bestämdt. Hustrun följe ock mannens stånd och vilkor. Är genom äktenskapsförord viss egendom från mannens målsmanskap undantagen, och vill ej hustrun sjelf samma egendom förvalta eller är hon ej dertill lämplig; förordne Rätten god man att förvaltningen öfvertaga och låte kungörelsen derom i allmänna tidningar införas.»

Detta förslag, som visserligen hade den förtjensten att lemna qvinnan ett skydd för den egendom hon medför i boet, men likväl gör detta beroende af förords ingående före äktenskapet, bifölls af Borgare- och Bonde-Stånden, men afslogs af Ridderskapet och Adeln och Preste-Ståndet och var således förfallet.

Vid fyra påföljande riksdagar förnyade jag försöken att, under något förändrade former, erhålla det önskade skyddet för den gifta qvinnan emot mannens oinskränkta målsmanskap. Det är öfverflödigt att här upprepa innehållet af dessa motioner, emedan de finnas i riksdagshandlingarne förvarade, men jag anser det icke oväsentligt att anmärka, att Lag-Utskottet för hvarje gång, utom vid riksdagen år 1868, då något betänkande icke till Riksdagen inkom, erkänt tillvaron af de missbruk, som påkalla en ändring af lagens stadgande rörande mannens målsmanskap, och önskvärdheten att vinna ett ökad skydd för hustrun, genom förändring i de åtskilliga lagrum, som angå förvaltningen af den egendom hustrun ärft eller förvärfvat.

Oaktadt detta erkännande, hafva emellertid alla dessa Lag-Utskott funnit stora svårigheter ligga i vägen för åstadkommandet af en

ändamålsenlig författning i omförmälda afseende, utan att omarbete en mängd dermed sammanhang egande lagställen, hvilket skulle erfordra ett större arbete än som kunde medhinnas; och dels i följd häraf, dels genom den behandling Utskottets betänkanden erhöllo i Kamrarna, befinna sig lagstiftningen rörande detta ämne på samma punkt som innan den första motionen år 1862 afgafs.

Sverige står i följd häraf ännu efter de flesta andra civiliserade länder i afseende på lagens skydd för den gifta qvinnans egendom.

Såväl i Europa som i de Förenta staterna i Amerika har man nemligen varit betänkt på att genom särskilda lagar lemna hustrun rättighet att råda öfver sin egendom.

I *Frankrike* och till större delen äfven i *Schweitz*, tillåter Code Napoléon valfrihet före äktenskapet, huruvida hustrun vill förbehålla sig det hela eller en del, kapitalet eller afkastningen af sin medförda förmögenhet, eller om hon vill öfverlåta den åt mannen (*séparation* eller *communauté des biens*). I förra fallet är hon skyldig att med en tredjedel bidraga till hushållets utgifter.

I *Italien* kan hustrun förbehålla sig nyttjanderätten till sin egendom, men ålägges bidraga till hushållet i proportion deraf.

I *Spanien* är gemensamheten inskränkt till afkastningen, men hustrun bibehåller fri eganderätt till sin förmögenhet, ehuru mannen är dess enda lagliga förvaltare.

I *Preussen* kan hon genom konvention, som må uppgöras före eller efter giftermålet, bestämma om hon vill hafva egendomen till enskildt eller samfäldt bruk. I förra fallet åtnjuter hon ensam fri dispositionsrätt deröfver, i det sednare åter förvaltar mannen egendomen och har nyttjanderätt dertill, dock icke oinskränkt. Kapitalet må icke utan hustruns bifall förskingras och vid fast egendoms försäljning eller förpantning fordras hennes underskrift.

För *Sachsen* gäller i det närmaste samma lag.

I *Österrike* är flicka myndig vid 24 år och giftmannarätten afskaffad. Kontrakt kan makarne emellan uppgöras före eller efter äktenskapet, samt äfven sedermera ändras, försåvidt tredje part ej blifver lidande och båda äro öfverens. Bland de högre klasserna bibehåller vanligen hvar och en sitt; hos borgare och bönder är brukligt att hafva egendomen gemensam. En vigtig bestämmelse i lagen derstädes är, att om intet kontrakt finnes, antages att hustrun förbehållit sig sin förmögenhet, i motsats till förhållandet i Frankrike, der, vid saknad af kontrakt, gemensamhet d. v. s. mannens administration är regel. Enka under 24 år återgår under fadrens målsmanskap.

I *Bayern*

I *Bayern* och *Södra Tyskland* hafva hvarje ort, hvarje stad, stundom olika församlingar i samma stad, hvar sin lagstiftning. I väckt förslag att åstadkomma enhet vidhålles principen om hustruns rätt att förbehålla sig hvad hon medför, ärfver eller förvärfver, eller frihet att öfverlemna dispositionsrätten åt mannen.

I *England* har alltsedan 1858 en strid pågått för att vinna en reform i dess äktenskapslagar, hvilka hittills varit lika absoluta som våra. Dock har lagen af de högre klasserna ständigt kringgåts, och det har ansetts såsom en grof försummelse om en qvinna med förmögenhet icke själf, eller genom målsman föranstaltat upprättandet af äktenskapsförord (settlement). Alla de hithörande formaliteterna voro dock så kostsamma, att deras begagnande var otillgängligt för de obemedlade klasserna. Det sednaste förslaget, som under sistlidna året 1870, utan diskussion, antogs af Underhuset, stödde sig på den enkla grundsatsen, att giftermålet ej skulle inverka på qvinnans eganderätt, att hon i allt som angår hennes egendom skulle lagligen betraktas såsom vore hon ogift, men att för öfrigt de åligganden som tillhöra mannen, med afseende på hennes och barnens underhåll, skulle i samma mån drabba henne; med ett ord, att samma förmåner och skyldigheter, som hittills varit hans, nu äfven blifva hennes. Denna reform mötte emellertid ett lifligt motstånd i Öfverhuset och undergick der betydliga inskränkande förändringar; men detta har åstadkommit en så stor missbelåtenhet i landet, att följden deraf anses blifva ett förnyande vid nästa parlament af lagförslaget, i den form Underhuset antagit detsamma.

I *Nord-Amerika* har staten *New-York* sedan 1848 infört likställighet och hustruns myndighet inom äktenskapet, utan alla konventioner och vilkor, och *Massachusetts* samt *Vermont* och *Öfre Canada* voro de första, som följde exemplet. Sedermera hafva åtskilliga punkter af *New-Yorks* lag blifvit ändrade och tillagda, men endast för att skydda tredje mans rätt, testamentsdispositioner och dylikt. En särskild paragraf i den lagen stadgar dessutom, att fadren må ej skicka barn i tjänst eller sätta dem i lära, eller till annan person aflåta målsmanskap öfver barnet eller för samma barn utse förnyndare, utan modrens skriftliga samtycke. Lagen stadgar intet om hustruns bidrag till hushållet, hvi'ket är fullkomligt frivilligt, emedan allmänna meningen anser det, å ena sidan sårande för mannens stolthet, om det antages, att han gifte sig, utan att kunna försörja sin familj, och å den andra antages, att moderskänslan för barnen gör ett sådant stadgande obehöfligt.

Vid inhemtad kännedom af de här förutnämnda särskilda lagarnes innehåll, såvidt jag dertill kunnat erhålla tillgång, har den i staten New-York sedan 1848 gällande, sedermera blott till en obetydlig del förändrade lagen, hvilken dessutom är nästan ord för ord lika med den redan år 1845 i staten Massachusetts antagna, synts mig obetingadt vara den enklaste och bästa, äfvensom utmärkte lagarne der i landet lemnat det vitsordet, att allmän belåtenhet råder med dessa lagar och deras verkan.

Det synes därför icke vara någon anledning att betvifla, att en sådan, redan genom erfarenheten inom andra länder, till sin ändamålsenlighet bepröfvad lag, äfven här bör kunna användas för att gifva en af våra lagstiftare önskad, men hittills ej funnen lösning af frågan om en mera rättsenlig ställning för den gifta qvinnan i afseende på rättigheten att råda öfver sin egendom; hvarföre jag här tillåter mig, att till höglofliga Lag-Utskottets bepröfning meddela det hufvudsakliga deraf i öfersättning, jemte det jag skall hafva äran tillhandahålla Utskottet en fullständig afskrift deraf.

Genom *staten New-Yorks lagar* af 1860 och 1862 förklaras, att den både fasta och lösa egendom, som en hustru nu eger såsom sin egen och särskilda egendom; den som tillfaller henne genom arf, testamente, gåfva eller förläning; den hon förvärfvar genom sitt yrke, handtering, arbete eller tjänster för hennes egen och särskilda räkning; den som en hustru i denna stat eger vid tiden af hennes giftermål, samt räntor, inkomster och afkastning af all sådan egendom skall, oaktadt hennes giftermål, vara och förblifva hennes särskilda egendom och må begagnas, samlas och lagfaras i hennes eget namn och skall icke vara underkastad inblandning eller öfverinseende af hennes man, eller hon vara ansvarig för hans skulder, undantagande sådana som kunna blifvit ådragna för hennes eget eller barnens underhåll, genom hennes förvällande.

En hustru må belåna, sälja, anvisa och öfverflytta sin särskilda personliga egendom, drifva ett yrke eller handtering och uträtta hvilket arbete eller tjänst som helst för sin egen räkning; och inkomsten, som tillfaller en hustru af hennes yrke, handtering, tjänst eller arbete, må begagnas och användas af henne i hennes eget namn.

Denna lag innehåller vidare, att hvarje hustru kan öfverlemna och hemula sin särskilda egendom, söka och sökas för densamma, samt anställa åtal i sitt eget namn för oförrätter emot hennes person eller barnens egendom. Hon skall ock sjelf ansvara för kostnaden för rättegångar som röra hennes egendom.

Äfven fordras modrens skriftliga samtycke, tillika med fadrens, för att göra lärlingskontrakter angående deras barn bindande, eller att kunna skicka dem i tjenst hos andra.

Då det sålunda, å ena sidan, visat sig, att alla de Lag-Utskott, som under de förflutna riksdagarne afgifvit utlåtande i denna fråga, äfvensom de fleste bland de riksdagsmän, hvilkas yttranden deröfver återfinnas i Riksdagarnes protokoll, varit ense om det i hög grad behöfliga och behjertansvärda af en sådan förändring i vissa delar af den gällande civillagen, att den gifta qvinnans rätt, i afseende på förfogandet om och förvaltningen af hennes egendom, icke längre blefve helt och hållet beroende af mannens godtycke; då en förbättring af det nuvarande missförhållandet uteblifvit, endast derföre att de hittills uppgifna förslagen icke befunnits tillfredsställande; samt

då den här ofvan åberopade, i staten New-York införda lagen, under en redan mångårig utöfning, befunnits tillfredsställande och jemväl annorstädes blifvit efterföljd,

så yrkar jag vördsamt,

att Lag-Utskottet täcktes föreslå, dels en lagförändring i omförmälda afseende, i likhet med den här ofvan åberopade, dels upphäfvande af 8:de, 9:de och 11:te kapitlen Giftermålsbalken, i de delar som för närvarande utgöra hinder emot den ifrågavarande författningens införande

I följd af denna motion skall jag hafva äran tillställa Utskottet såväl en ordagrann afskrift af den åberopade lagen i staten New-York, som åtskilliga upplysande handlingar i öfrigt angående i några andra länder införda lagar rörande samma ämne.

Skulle Utskottet detta oaktadt finna sig ur stånd att afgifva något lagförslag till det afsedda ändamålets vinnande, så anhåller jag,

att Utskottet måtte inkomma med förslag till en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med begäran att ett sådan förslag i omförmälda hänseende, hvarigenom ett af de mest beklagansvärda missförhållanden inom det borgerliga och familjelifvet kunde afhjelpas, måtte blifva utarbetadt och af Kongl. Maj:t framlagdt för nästa Riksdag.

L. J. Hierta